

Palteentien muuttaminen Merimaskun Rannaksi

Naantalin kaupungin nimistötoimikunta on kokouksessaan 24.9.2018/pykälä 4 kannattanut ehdotusta muuttaa nimi Palteentie nimeksi Merimaskunranta.

Anomuksen perusteluissa mainitaan, että nimen vaihdos Merimaskun Ranta olisi luonteva jatkumo Röölään Ranta, Teersalon Ranta ja Naantalin Ranta nimisille kohteille. Kyseisiä nimiä ei virallisissa kartoissa (Lounaistieto, Google Maps) löydy.

Lounaistieto -karttapalvelu

Röölään ranta -nimi johtaa Röölään tielle taikka Röölään Ravintolaan

Teersalon ranta ohjaa Teersalon puistikkoon

Naantalin ranta antaa tulokseksi lukuisia yrityksiä

Merimaskun ranta näyttää lukuisia paikkoja Merimaskun alueella

Palteentie johtaa suoraan kyseiselle tielle Merimaskun rannassa, ei suinkaan mihinkään pellolle

Google Maps

Röölään ranta -nimi löytää Röölään Ranta -nimisen ravintolan

Teersalon ranta näyttäisi kertovan yhteysaluksen paikan Teersalossa ja rannan ravintolan

Naantalin ranta antaa tulokseksi useita kohteita Naantalissa

Merimaskun ranta näyttää löytävän ravintola Rantamakasiinin

Palteentie sijoittaa kohdemerkin samaan paikkaan Merimaskun rantaan kuin Lounaistietokin, ei siis sekään pellolle.

Näistä kaikista rannoista käytetään jo nyt epävirallisesti perusteluissa mainittua nimeä, mutta se ei edellytä, että paikkakuntahistoriaa tulisi hävittää sen perusteella.

Jos jokin navigaattori näyttää väärään paikkaan, on oikea osoite asiassa ilmoittaa siitä navigaattorin tietojen ylläpitäjälle, ei muuttaa nimiä sen mukaan, mitä virheitä niissä on.

Se, että allekirjoituksilla on saatu puoltavia vastauksia ei kerro, miten ja missä yhteydessä nimet on kerätty. Ilmeisesti entisen nimen historiallista perua ei ole otettu keräystilanteessa huomioon.

Kerääjä ei edes ole ollut tietoinen nimen paikallishistoriasta tai nimen suomen kielisestä merkityksestä (rantatöyräs).

Esimerkki nimen historiasta löytyy ”Myötätuulta Merimaskussa” lehdessä vuodelta 1994. LIITE 1

Näillä perusteilla Merimasku-Seura ry on päättänyt hallituksensa kokouksessa 9.10.2018 yksimielisesti vastustaa kyseistä nimen muutosta.

Yst.terv.

Erkki Rantala

Merimasku-Seura ry, sihteeri

Patakalliontie 78

21160 Merimasku

puh. +358400899808

erkki.rantala@dnainternet.net

Paula Tammelin-Nurminen

Kun merimaskulaiset olivat saaneet 1648 anomansa luvan rakentaa oman kirkon ja pystyttäneet välittömästi kappelikirkkonsa salmen rannan tuntumaan mäen kumpareelle, sai kirkko samantien lähelleen myös lukkarintorppan ja siihen asukkaan. Tästä kolmioasetelmasta kirkko, lukkarintorppa ja lukkari alkoi Merimaskun kirkonkylän muotoutuminen siksi, minä me sen tänä päivänä kolme ja puolivuosisataa myöhemmin näemme.

Kirkon rakentamisajankohdasta kului joitakin vuosikymmeniä ennen kuin katsottiin, että liki kirkkoa saattaisi asuakin. Hoitihan kappalainen Thuro Martinikin virkatehtäviensä kolmekymmentä vuotta kotoaan Sannaisilta käsin. Vasta 1600-, 1700-lukujen vaihteessa syntyi vähäistä muuttoa kirkonnummelle. Mäntyjen keskelle nousi asumus toisensa jälkeen. On syytä palauttaa mieleen, että kirkon eteläpuolella leivittävät laajalti yhtenäistä mäntymetsää ja että aidattua kirkkotarhaa oli kirkkorakennuksen päädystä etelään vain noin 30 metrin verran. Myöhemmin rakennettu Maskulinin hautakammiokin tuli sijaitsemaan kirkkotarhan ulkopuolella.

Ensimmäiseksi nummelle lienevät nousseet Nummila-niminen torppa ja Itätalon torppa. Molemmat joutuivat aikanaan väistymään kirkkotarhan laajennuksen tieltä, kun seurakunta sai lahjoituksena hautausmaata varten 10 kappan alan maata. Kirkonmäen vastakkaiselle puolelle Killaisista johtaneen kirkkopulun varrelle syntynyt Santala on ilmeisesti Nummilaakin vanhempi. Santalaa oli

ja on kaksittain, nimittäin Stor Sandala ja Lill Sandala samoin kuin kirkonmäen rannan puoleisella laidalla oli Stor Palte ja Lill Palte.

Kirkonkylästä ei vielä puhuta. Paikka kulkee asiakirjoissa nimellä kirkon nummi, kyrkomalm. Ensimmäisenä nummen ottivat asuinpaikakseen käsityöläiset. Oli räätäliä ja suutaria, useampiakin samanaikaisesti ja luonnollisesti kirkon työntekijöitä, ehtoo- ja huomenkellon soittajaa, väkkäriä ja lukkaria. Alkuperäinen lukkarintorppa, Palte, ei kauan lukkareita tyydyttänyt. Siitä tuli rakuunatorppa. Lukkari asui milloin Lahdenperässä, Horjalla, Tuorlassa tai Santalassa. Santalassa lukkari Erik Maskulin, hautakammion rakentaja, oli syntynytkin.

Pitäjäntupa ja Vuorila

Muuan lukkareista halusi rakentaa itselleen asunnon liki kirkkoa. Intoa eikä varoja kuitenkaan riittänyt alkua pidemmälle, ja keskeneräinen tupa huutokaupattiin veloista. Se joutui Sannaisten Antti Sandeliukselle ja sitä tietä siitä syntyi pitäjäntupa, kirkonkokousten ja kuntakokousten pitopaikka, jossa ratkottiin niin maalliset kuin hengellisetkin asiat kuten suvi-verkkojen vetämiset ja kirkkokuriin palauttamiset aina 1920-luvulle saakka. Samalla tupa palveli lukkarin asuntona Johan Grönbergin ja August Rindellin toimiaikana.

Pitäjäntupa jäi sittemmin yksinomaan seurakunnan hallintaan, sillä kunnalle tarjoutui osuvasti juuri kunnallishallinnon uudistu-

misen aikoihin tilaisuus ostaa kokouspaikakseen Säijän maalla sijaitseva huvilarakennus, Vuorila. Ensimmäinen vasta valittu kunnanvaltuusto pääsi siten (1919) aloittamaan työnsä omassa toimitalossaan.

Muuan laukkukauppias, sanotaan vaikka Iivana, oli pitänyt 1800-luvun jälkipuoliskolla puotiin sopivasti tässä salmen ylityspaikan rantakalliolla. Kauppa lienee ollut enemmän luvatonta kuin luvallista käräjäpöytäkirjoista päätellen. Vuosisadan vaihteessa kauppias hävisi ja kauppa muuttui kesäasunnoksi, herrasväen villaksi ja sai asukkaitensa (Berg) mukaan nimensäkin. Moni ikäpolvi muistelee Vuorilaa ensimmäisenä opinahjonaan, alakanakouluna.

Höyrylaivaliikenne

Turun ja Uudenkaupungin välinen höyrylaivaliikenne on antanut väriä sekä kirkonnummilaisten ja että laajemminkin pitäjäläisten elämänmenoon. Tärkein laiturin Säijän laiturin, förösilta. Sittemmin, kun Fredrik Heinonen Lukkaraisen veljessarjasta oli rakentanut mäen harjalle kauppahuoneessa ja kun rantaan oli noussut laiturin, väkeä alkoi kertyä kirkolle. Monella oli mielessä toisenlainen matkanteko kuin soutaen tai luopilla seilaten, moni tuli pelkästään katsomaan laivan varovaista soljumaista laiturin.

Höyrylaivaliikenne vaikutti ratkaisevasti siihen, että kirkonkylästä – nyt puhutaan jo kylästä – tuli suosittu hengellisten kesäjuhlien, lähetysjuhlien keskus. Jo 1860-luvulla Aikkolanmaalle le-

vinneen herätysaallon jatkona ns. Hannulan herätys veti väkeä Merimaskun kirkolle. Laivat toivat evankelista juhlaansa, sekä puhujia että sanankuulijoita Turusta ja Naantalista ja sunnuntai-aamuisin ja joskus viikollakin kirkon juurelle.

Juhlapaikkana oli ensin metsänrinne nykyisen terveystalon kohdalla. Mäntyjen alle rakennettiin varta vasten puhujanlava, "Hannulan saarnastuoli", jonka ympärille ihmiset ryhmittäytyivät, kun kirkko osoittautui liian pieneksi. Martti Haavio ja Sigfrid Sirenius kertovat juhlista muistelmissaan, Strentus tähän tapaan: "-- vuosikymmenien takaa näen sen kauniin metsikkörinteen elävästi edessäni, ihmiset siinä kedolla istumassa aina läpikäytävään saakka ja vanhempain siinä keskellä nuorta koulupoikaa kuuntelemassa --".

Lähetysasian innossa pitäjän-tupa muuttui laajennettuna ja uudistettuna rukoushuoneeksi ja kesäjuhlien keskuksiksi. Vahvana vetäjänä ja Hannulan työn jatkajana toimi K. L. Nurmi ensin kappalaisena ja vuodesta 1915 kirkkoherrana.

Posti Talvitien varteen

Kirkonkylän keskus näytti syntyvän 1800-luvun loppupuolella Killaistentien eli ns. talvitien alkupäähän. Siellä aloitti toimintansa "postikonttuuri" Landzetin neitien hoivissa heidän Sorento-nimisessä talossaan. Talo oli muita komeampi, valkoiset pylväät sisääntulon kahtapuolin, vielä hotellikin saman katon alla.

Kun neidit muuttivat Naantaliin, posti toimi muutaman vuoden Tammisaaren salin "tampuurissa". Sen jälkeen se siirtyi hoitajansa mukana Fredrik Heinosen perustaman kaupan yhteyteen, ja kylän keskuksiksi muodostui kauppa postiteineen. Uudelleen rakennetussa Santalassa, työnimeltään Saimanlinna, aloitti toimintansa osuuskauppa ja myö-

hemmin vielä säästöpankki sekä puretun Sorenon paikalla Peterssonin pensionaatti. Täysihoitola hävisi sodan jalkoihin. Osuuskauppa oli jo huomattavasti aikaisemmin (1922) muuttanut salmen rannalle omaan toimitaloonsa ja säästöpankki aukaissut ovensa osuuskaupan naapurissa Sanni Lindroosin punaisen rakennuksen salissa.

Kauppa ja postitoimisto muuttivat 1950-luvulla mäen harjalta alas Leppälahteen Jokisen nahkuriverstaan ja ruumisarkkuliikkeen paikalle, ja samalla Jokisen omena- ja luumutarha muuttui asiakkaiden autojen pysäköintipaikaksi. Kaupan naapurissa Vuorila hallitsee maisemaa kunnan-toimistona. Tätä ennen Vuorilan katon alla hoitivat toimintaansa kirjasto, kansanhuolto, neuvola ja osuuskassa. Osuuspankki on jatkanut omissa tiloissaan ns. pruuttahuoneen paikalla sen jäl-

keen, kun palokalusto sijoitettiin 1950-luvulla rakennetun terveystalon, Antinlinnan, suojiin.

Nykyisen kirkonkylän rakennuskannasta vanhinta kerrostumaa edustavat kylän laidalla Lill Santala ja sen naapuri Sillanpää, jonka ranta perimätiedon mukaan on ollut kylän yhteinen nuotta-paattien satama, sekä keskellä kylää räätäli Achrenin kolmen sukupolven asuma torppa. Näiden rinnalle on vuosien kuluessa nousut uutta, omaa aikaansa edustavaa asumusta ja toimitaloa.

Kirkonkylän eri-ikäisistä rakennuksista muodostuu elävä kokonaisuus, joka heijastaa Merimaskun vaihteita 1600-luvulta näihin päiviin. Museoviraston ja ympäristöministeriön laatimassa luettelossa Merimaskun kirkonkylä kirkkoineen ja sitä ympäröivine rakennuksineen on sisällytetty valtakunnallisesti arvokkaiden kulttuuriympäristöjen joukkoon.

Näkymä kirkonkylään Paltteen suunnasta katsottuna.

Aihe: Nimiasiaa

Naantalin kaupunki on kuulemani mukaan muuttamassa Merimaskun Kirkonkylässä sijaitsevan Paltteentien nimen mielikuvituksettomaksi Merimaskun rantatieksi. Alueen perinnäisten paikannimien pitäisi olla kaikkialla nimistönsuunnittelun tärkeimpänä lähtökohtana, todetaan kirjassa Nimistönsuunnittelun perusteet (Tietolipas 221. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Helsinki 2008). Paikannimet ovat viestejä menneisyydestä, ja ne kantavat mukanaan tietoa esimerkiksi entisajan elämästä, ihmisistä tai maankäytöstä. Monet nimistä ovat niin kuitenkin vanhoja, että niiden sisältämää viestiä eivät pysty edes nimistöntutkijat tulkitsemaan. Niihin sisältyvät kielelliset elementit, kuten sanojen merkitys tai jopa itse kieli, saattavat olla muuttuneet, nimeen liittyvä perimätieto on ehkä kadonnut tai historialliset asiakirjalähteet puuttuvat. Onneksi näin ei ole Paltteentien kohdalla.

Paltteentie-nimen juuret ovat *Paltte*-nimisessä Tamsaaren torpassa, joka on sijainnut lähellä nykyisen Paltteentien päätepistettä. Sen torpan paikalle anoppini –Tamsaaren tytär – ja hänen puolisonsa rakensivat 1960-luvulla kodin eläkepäivään varten. Rakentamansa kodin appivanhempani nimittivät hävinneen torpan mukaan Paltteeksi, ja Paltteeksi paikkaa kutsutaan edelleenkin. Nykyisin tätä rakennusta käyttävät vapaa-ajan asuntonaan kälyni perheineen.

Anoppini Paula Tammelin-Nurminen on kirjoittanut Kirkonkylän rakennusten, mukaan lukien Paltteen torpan, vaiheista jossakin Myötätuulta Merimaskussa -lehdessä, mutta valitettavasti tätä lehteä ei minulla tätä kirjoittaessani ole käytettävissäni. Arvelen, että kotiseutunsa perinteistä kiinnostunut löytää lehden Merimaskun kirjastosta.

Entä mistä johtuu torpan nimi *Paltte*? Suomen kielen sanojen alkuperä -kirjan sekä Nykysuomen sanakirjan mukaan sanan *palle* (taipuu esim. yleiskielessä *palteen*, vanhassa lounaismurteessa *palteen*) yksi merkitys on 'rantatöyräs'. Juuri rantatöyräällä tämä Paltteen torppa on sijainnut, ja kun paikan nimen yhteys alkuperäiseen *palle*-sanaan on hävinnyt ja nimeä on käytetty enimmäkseen paikallissijoissa (*Paltteella*, *Paltteelta*, *Paltteelle*), on nimen perusmuodoksi hahmotettu *Paltte*.

Annetaan Paltteentien olla Paltteentie – viestinä Merimaskun entisiltä asukkailta ja tarinana näiden rakentamista rakennuksista ja käyttämästä kielestä.

Hanna Nurminen
Merimasku”